

Polecenia podsumowujące

1. Scharakteryzuj ustrój Polski w świetle konstytucji marcowej.
2. Przedstaw sylwetki dwóch pierwszych prezydentów Rzeczypospolitej po odzyskaniu niepodległości.
3. Omów największe porażki i sukcesy parlamentu pierwszych lat II Rzeczypospolitej.

Kształtowanie się ustroju
II Rzeczypospolitej

Podsumowanie

42

Pierwsze wybory parlamentarne

XI 1918 – dekret o demokratycznej ordynacji wyborczej i przyznanie Polkom praw wyborczych.
I 1919 – pierwsze wybory parlamentarne w odrodzonej Polsce, odbywające się wyłącznie na terytorium kontrolowanym przez władze polskie. W Sejmie Ustawodawczym 442 posłów, wśród nich osiem kobiet.
Początkowo w sejmie najliczniej reprezentowane ugrupowania związane z Narodową Demokracją i partie lewicowe oraz centrum.

Mała konstytucja (II 1919)

Piłsudski Naczelnikiem Państwa.
20 II 1919 – przyjęcie małej konstytucji określającej tymczasowe podstawy prawne ustroju i władzy w Polsce.
Naczelnik Państwa – funkcja wodza naczelnego i odpowiedzialność za politykę zagraniczną; brak inicjatywy ustawodawczej.
Powołanie do życia Komisji Konstytucyjnej – jej celem praca nad ustawą zasadniczą.
1920 – Józef Piłsudski marszałkiem Polski.

Konstytucja marcowa (17 III 1921)

- władza ustawodawcza sprawowana przez sejm i senat
- władza wykonawcza w rękach prezydenta i rządu
- władza sędziowska piastowana przez niezawisłych sędziów
- sejm i senat wybierane na 5-letnią kadencję w wyborach pięcioprzymiotnikowych
- prezydent wybierany na 7-letnią kadencję przez Zgromadzenie Narodowe
- szeroki pakiet praw i obowiązków obywatelskich

Wybory parlamentarne w 1922 r. i pierwszy prezydent

1921 – nowa ordynacja wyborcza: czynne prawo wyborcze w wyborach do sejmu dla osób powyżej 21. roku życia, do senatu – powyżej 25. Wzrost w wyborach (bez większości parlamentarnej) bloku Chrześcijańskiego Związku Jedności Narodowej (Chjenu).
9 XII 1922 – wybór Gabriela Narutowicza na pierwszego prezydenta przez Zgromadzenie Narodowe.
16 XII 1922 – zabójstwo prezydenta Narutowicza przez fanatycznego stronnika endecji.

Rząd Chjeno-Piasta

XII 1922 – wybór Stanisława Wojciechowskiego na prezydenta.
V 1923 – zawarcie paktu lanckorońskiego przez Chjenę i PSL-Piast.
Powstanie rządu Chjeno-Piasta, z większością w parlamencie. Premierem Wincenty Witos.
Pogarszająca się sytuacja w kraju (kryzys finansowy, hiperinflacja) przyczyną protestów robotniczych i starć z wojskiem i policją.
Wprowadzenie stanu wyjątkowego.
XII 1923 – dymisja rządu Chjeno-Piasta oraz powołanie rządu fachowców z Władysławem Grabskim jako premierem.

Polecane publikacje

- P. Brykczyński, *Gotowi na przemoc. Mord, antysemityzm i demokracja w międzywojennej Polsce*, tłum. M. Sutowski, Warszawa: Wyd. Krytyki Politycznej, 2017.
- S. Krukowski, *Geneza Konstytucji z 17 marca 1921 r.*, Warszawa: Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, 2021.
- M.J. Nowak, *Narutowicz – Niewiadomski. Biografie równoległe*, Warszawa: Wyd. Iskry, 2019.

